

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології та туризму

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ»**

Студентки III курсу групи СОа 14-20
педагогічного факультету
романо-германської та української філології
напряму підготовки «014 Середня освіта»
спеціальності «014. 021 Англійська мова і
література»

Гайналій Андріани Віталіївни
Науковий керівник: к.психол.н., доцент,
доцент кафедри психології і туризму

Кириленко Валентина Граціянівна

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)
_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)
_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ABSTRACT	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	7
1.1 Поняття про мотивацію в вітчизняних та зарубіжних психологічних концепціях	7
1.2. Специфіка навчальної мотивації студентів	11
1.3. Фактори, що впливають на мотив до навчання	13
Висновки до першого розділу	14
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ	15
2.1. Методики проведення дослідження учбової мотивації у студентів	15
2.2. Результати проведення методик на мотивацію до навчання у студентів	17
Висновки до другого розділу	19
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	21
ДОДАТКИ	24
РЕЗЮМЕ	26
RESUME	27

АНОТАЦІЯ

Формування мотивації навчальної діяльності студентів

Робота складається з вступу, двох розділів (теоретичної та практичної), висновків, списку літератури та додатку. Зміст роботи викладено на 24 сторінках. Бібліографічний список містить 17 найменувань джерел.

Мета: Вивчення мотиваційних особливостей студентів.

Об'єкт дослідження: мотиваційні особливості студентів.

Предмет дослідження: мотивація досягнення студентів.

Для вирішення поставлених завдань використовуються в комплексі теоретичний та емпіричний методи. У ході роботи було проведено теоретичний аналіз із досліджуваної проблеми, а також проведено тестування за допомогою методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса.

В курсовій роботі проаналізовано формування мотивації навчальної діяльності студентів. У ході роботи було проведено теоретичний аналіз із досліджуваної проблеми, а також проведено тестування за допомогою методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса. У роботі представлено теоретико-методологічний аналіз феномену мотивації, а також емпіричне дослідження рівня мотивації досягнення у студентів.

Було здійснено порівняльний аналіз рівнів мотивації досягнення у трьох груп піддослідних: іноземних студентів, іногородніх студентів та студентів, які не змінювали соціокультурне середовище.

Було проведено статистичний аналіз результатів дослідження, для кожної окремої групи студентів (іноземці, іногородні, місцеві) було виявлено кількість піддослідних, відповідних описаним Т. Елерсом категоріям: з низьким рівнем мотивації досягнення, середнім, високим та дуже високим рівнем.

Ключові слова: мотивація, навчальна діяльність, студенти

ABSTRACT

Formation of students' motivation for educational activities

The work consists of an introduction, two sections (theoretical and practical), conclusions, a list of references and an appendix. The content of the work is laid out on 24 pages. The bibliographic list contains 17 names of sources.

Purpose: Study of motivational characteristics of students.

Object of research: motivational features of students.

Subject of research: motivation of students' achievement.

Theoretical and empirical methods are used in a complex to solve the tasks. In the course of the work, a theoretical analysis of the investigated problem was carried out, as well as testing was carried out with the help of T. Ehlers' personality diagnosis method for motivation to succeed.

The course work analyzed the formation of students' educational motivation. In the course of the work, a theoretical analysis of the investigated problem was carried out, as well as testing was carried out with the help of T. Ehlers' personality diagnosis method for motivation to succeed. The paper presents a theoretical and methodological analysis of the phenomenon of motivation, as well as an empirical study of the level of achievement motivation among students.

A comparative analysis of the levels of achievement motivation in three groups of subjects was carried out: foreign students, out-of-town students and students who did not change the socio-cultural environment.

A statistical analysis of the research results was carried out, for each separate group of students (foreigners, out-of-town, local), the number of subjects corresponding to the categories described by T. Ehlers: with a low level of achievement motivation, average, high and very high level was found.

Key words: motivation, educational activity, students

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Відомий американський психолог, засновник гуманістичної психології Абрахам Гарольд Маслоу висловив припущення про те, що «головною рушійною силою здорової людини є потреба у розвитку та повній актуалізації закладених у ньому здібностей. Якщо людина постійно відчуває вплив іншої потреби, вона хвора, і ця хвороба така ж серйозна, як порушення сольового або кальцієвого балансу» [5]. Справді, мотивація – невід'ємний компонент ефективної діяльності: про це свідчать результати численних досліджень відомих учених-психологів.

Не становить виняток і навчальна діяльність, яка вивчалася не менш активно. У житті сучасної людини освіта грає чільну роль, тому вважаємо, що мотиваційну сферу студентів вузів необхідно вивчати глибоко та детально.

Мета: Вивчення мотиваційних особливостей студентів.

Об'єкт дослідження: мотиваційні особливості студентів.

Предмет дослідження: мотивація досягнення студентів.

Гіпотеза: дослідження мотиваційних особливостей студентів та мотивації досягнення.

Завдання:

1. Вивчення мотиваційних особливостей студентів у науковій літературі.
2. Порівняння та аналіз рівнів мотивації до успіху у студентів, які змінили соціокультурне середовище (іноземних, які мігрували з інших міст України), та студентів, які не змінювали місце проживання.
3. Розробка рекомендацій підвищення рівня мотивації досягнення у студентів.

Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань використовуються в комплексі теоретичний та емпіричний методи. У ході роботи було проведено теоретичний аналіз із досліджуваної проблеми, а також проведено тестування за допомогою методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса.

Теоретико-практична значущість: отримані результати можуть бути корисні в рекомендацій підвищення рівня мотивації досягнення у студентів.

Експериментальна вибірка: в дослідженні приймали участь студенти-мігранти, та місцеві студенти.

Робота складається з вступу, двох розділів (теоретичної та практичної), висновків, списку літератури та додатку. Зміст роботи викладено на 24 сторінках. Бібліографічний список містить 17 найменувань джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

1.1 Поняття про мотивацію в вітчизняних та зарубіжних психологічних концепціях

Проблема мотивації зберігає актуальність із часів Стародавнього світу і до сьогодні. Цей феномен почали вивчати ще античні мислителі. Нині налічуються кілька десятків теорій мотивації. Сучасні вчені виділяють серед усіх існуючих теорій мотивації дві групи: раціоналістичні та ірраціоналістичні [4].

Раціоналістичну позицію можна простежити на роботах філософів і теологів до середини XIX століття. У цих теоріях людина виступає в ролі особливої, унікальної істоти, яка не має нічого спільного з тваринами: лише людина здатна мислити, має свідомість, волю і свободу вибору дій. Джерела мотивації людської діяльності, згідно з позицією раціоналізму, криються виключно в розумі, свідомості та волі людини. Наприклад, Платон зазначав, що потреби, пристрасті та потяги створюють "нижчу" або "бажаючу" душу, яка за своєю природою схожа на стадо. Тому вона вимагає керівництва з боку "розумної та шляхетної душі".

Аристотель припустив, що прагнення людини дуже тісно взаємопов'язані з метою, яка проявляється у формі думки або образу, що має або позитивне, або негативне значення. Геракліт у своїх наукових працях аналізував спонукальні сили, потреби та потяги. Він думав, що потреби визначаються умовами життя (наприклад, купання птахів у золі чи пилу). Геракліт також зазначав, що будь-яке бажання людини купується ціною "психеї". Тому чим частіше ми зловживатимемо різними бажаннями, тим більше буде послаблювати наша "психея".

Дотримуючись поміркованості у задоволенні потреб, ми сприяємо вдосконаленню та розвитку інтелектуальних здібностей людини [13].

Ірраціоналістичні вчення розглядали в основному поведінку тварин. Прихильники цих навчань вважали, що, на відміну людини, поведінка тварини нерозумно, невільно, управляється темними, неусвідомлюваними силами, витoki яких – в органічних потребах. Безпосередньо психологічні теорії мотивації почали з'являтися межі XVII і XVIII століть. Першими були раціоналістична теорія прийняття рішень (пояснює поведінку людини) та ірраціоналістична теорія автомата (пояснює поведінку тварини). Перша розглядала та пояснювала вибір людини в економіці; Пізніше її основні положення були використані розуміння людських вчинків загалом. Друга – поведінка тварини, основу якого – рефлекс. Обидві теорії існували незалежно до кінця XIX століття.

Поява еволюційної теорії Чарльза Дарвіна дозволила переглянути деякі погляди механізми поведінки людини. Природа та поведінка людини і тварини більше не розглядалися як «два несумісні в анатомо-фізіологічному та психологічному відношенні явища дійсності» [4]. Тепер психологи почали активно вивчати розумні форми поведінки у тварин (В. Келер, Е. Торндайк) та інстинкти у людини (З. Фрейд, У. Макдугалл, І. П. Павлов та ін.) [4].

Значення поняття «потреба» розширилося: стали виділяти як біологічні, а й соціальні потреби, тому цей термін почали застосовувати і до людини. У цілому нині принципову різницю між твариною і людиною почали зводити до мінімуму – мотиваційні чинники, якими раніше наділяли лише тварин, почали приписувати і людині. Таким чином у психології мотивації набула свого розвитку біологізаторська точка зору. До перших її проявів відносять теорії інстинктів З. Фрейда та У. Макдугалла, запропоновані наприкінці XIX століття. Згадані автори порівнювали соціальну поведінку людини з поведінкою тварини, отже, всі форми людської поведінки вони пояснюють уродженими інстинктами. Так, З. Фрейд виділяв три основні інстинкти: інстинкт життя, інстинкт смерті та інстинкт агресивності [4].

Теоретично Макдугалла відзначений набір із десяти інстинктів: винахідництво, будівництво, цікавість, втеча, стадність, забіякуватість,

репродуктивність, огида, самоприниження, самоствердження. Пізніше автором було додано до теорії ще вісім інстинктів. У 20-х роках ХХ століття теорія інстинктів була витіснена концепцією, що пояснює людську поведінку з погляду біологічних потреб. Відповідно до цієї точки зору, на поведінку людини і тварини впливають однакові органічні потреби. Органічні потреби, що періодично виникають, викликають стан збудження і напруги в організмі, а задоволення потреби веде до зниження напруги.

Також на початку ХХ століття виникли ще два нових напрямки в психології мотивації – їх виникнення багато в чому було обумовлено дослідженнями та відкриттями І. П. Павлова. Це теорія вищої нервової діяльності та біхевіористська (поведінкова) теорія мотивації. Найбільш відомі прихильники поведінкової теорії (Е. Толмен, К. Халл, Б. Скінер) пояснювали поведінку людини за допомогою вихідної схеми біхевіоризму: "Стимул - реакція". Теорію вищої нервової діяльності розробив І. П. Павлов, далі її розвивали його учні та послідовники: Н. А. Бернштейн, П. К. Анохін, Є. Н. Соколов – всі вони пояснювали поведінку людини на психофізіологічному рівні.

Теорії мотивації, які відносяться лише до людини, з'явилися у психології у 30-х роках ХХ століття. Першим таку теорію запропонував німецький (а потім американський) психолог Курт Левін. Пізніше свої роботи у цій галузі опублікували представники гуманістичної психології: Г. Мюррей, А. Маслоу, Р. Олпорт, До. Роджерс та інших. Широку популярність набула мотиваційна концепція американського психолога Генрі Олександра Мюррея. Вивчивши роботи У. Макдугалла про первинні (органічні) потреби, Мюррей запропонував список вторинних (психогенних) потреб, які виникають на основі «інстинктоподібних потягів» [15] в результаті виховання та навчання. До таких автор відносить: потреби досягнення успіхів, афіліації, агресії, потреби незалежності, протидії, поваги, приниження, захисту, домінування, привернення уваги, уникнення шкідливих впливів, уникнення невдач,

заступництва, порядку, гри, неприйняття, осмислення, сексуальних відносин, допомоги, порозуміння.

Різноманітність теорій потреб людини було доповнено ще рядом мотиваційних концепцій у другій половині ХХ століття: праці Д. Макклелланда, Д. Аткинсона, Г. Хекхаузена, Г. Келлі, Ю. Роттера та ін. До певної міри дані концепції схожі і мають ряд загальних положень:

- 1) створити універсальну теорію мотивації, яка однаково успішно пояснює поведінку тварин і людини, – принципово неможливо;
- 2) прагнення зняти напругу не є основним мотиваційним принципом для людини;
- 3) джерело активності людини слід шукати в ньому самому, а не у зовнішніх факторах;
- 4) провідний механізм формування поведінки людини – свідоме регулювання;
- 5) запроваджується ряд специфічних понять, що відбивають особливості людської мотивації: «соціальні потреби, мотиви» (Д.А.Макклелланд, Д. Аткинсон, Г. Хекхаузен), "життєві цілі" (К. Роджерс, Р. Мей), "когнітивні фактори" (Ю. Роттер, Г. Келлі та ін);
- 6) щодо мотивації людини неприйнятно використовувати методи дослідження причин поведінки у тварин [4].

Проблема мотивації була предметом дослідження вітчизняних учених, починаючи з 1960-х років. Головна наукова технологія – теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини О. М. Леонтьєва. За Леонтьєву, джерело мотиваційної сфери – у практичній діяльності. Між структурою діяльності та будовою мотиваційної сфери існують відносини взаємної відповідності. Ця концепція пояснює походження та динаміку мотиваційної сфери людини. Вона показує, як може змінюватися система діяльностей, як перетворюється її ієрархізованість, як виникають і зникають окремі види діяльності та операції, які модифікації відбуваються з діями.

Відповідно до закономірностей розвитку діяльностей можна вивести закони, що описують зміни в мотиваційній сфері людини, придбання ним нових потреб, мотивів та цілей. Певно, всі існуючі теорії мотивації стали великим проривом у вивченні цього питання свого часу, проте вони мають ряд недоліків. Головним недоліком кожної теорії вчені називають те, що вони (теорії) не в змозі пояснити всі мотиваційні феномени і можуть відповісти лише на невелику частину питань, що виникають у дослідників у цій галузі. Саме тому дослідження мотиваційної сфери людини продовжується і сьогодні.

1.2. Специфіка навчальної мотивації студентів

Вивчаючи мотиваційну сферу, слід розглянути таке поняття, як спрямованість. Незважаючи на різницю у поглядах різних психологічних шкіл, спрямованість виділяється як провідна характеристика у всіх існуючих підходах до вивчення особистості. Існують різні визначення даного поняття. Наприклад, за С. Л. Рубінштейном, спрямованість є «динамічна тенденція» [10], за А. Н. Леонтьєву - «сміслоутворюючий мотив» [2], В. Н. Мясіщев визначає спрямованість як «домінуюче ставлення» [6], а А. С. Прангішвілі – як «динамічну організацію сутнісних сил людини». А. Г. Маклаков пише, що «під спрямованістю розуміють сукупність стійких мотивів, що орієнтують діяльність особистості, та щодо незалежних від готівкової ситуації» [4].

Спрямованість особистості завжди соціально обумовлена і формується у процесі виховання. Спрямованість є установки, що стали властивостями особистості і які у таких формах, як потяг, бажання, прагнення, інтерес, схильність, ідеал, світогляд, переконання. Важливо, що у всіх форм спрямованості особистості лежать мотиви діяльності. Поняття «мотив» у сучасній психології сприймається як спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреби суб'єкта. Під мотивом також часто розуміють причину, що лежить в основі вибору дій та вчинків, сукупність зовнішніх та внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта [4].

Термін «мотивація» є ширше поняття, ніж термін «мотив».

Слово «мотивація» використовується у сучасній психології у двох значеннях:

- 1) як означає систему факторів, що детермінують поведінка (сюди входять, зокрема, потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення та багато іншого);
- 2) як характеристика процесу, який стимулює та підтримує поведінкову активність на певному рівні.

Найчастіше у науковій літературі мотивація сприймається як сукупність причин психологічного характеру, пояснюють поведінка людини, її початок, спрямованість і активність [4]. Питання мотивації розглядається щоразу, коли потрібно зрозуміти причини людських вчинків.

На відміну від мотивації, мотив належить самому суб'єкту поведінки і є стійке особистісне властивість, яке спонукає людину «зсередини» до здійснення певних дій. Виділяють мотиви усвідомлені та несвідомі. В основі формування мотиву лежить потреба – стан потреби людини у певних умовах життя та діяльності чи матеріальних об'єктах. наявність потреб відрізняє живу природу від неживої. Саме потреба виступає фактором, що активізує організм, що стимулює його поведінку, на пошук того, що потрібно. Людина відрізняється наявністю різноманітних потреб: крім органічних і фізичних, вона має також потреби духовні та соціальні. Наприклад, прагнення людини жити в суспільстві, взаємодіяти з іншими виражає соціальну потребу. Як основні характеристики людських потреб виділяють такі: сила, періодичність виникнення, спосіб задоволення, предметний зміст.

Головний фактор, що спонукає людину до дії, – це ціль. Психологи визначають мету як усвідомлюваний результат, досягнення якого спрямовано дію, що з діяльністю, задовольняє актуалізовану потреба. А. Г. Маклаков наводить таку ілюстрацію даного поняття: все усвідомлене поведінка людини він представляє як арени, де розгортаються життєві події. Найбільш яскраво освітлене місце арени, яке приковує всю увагу суб'єкта і має на меті. Автор

називає мету «варіаційно-спонукальним змістом свідомості» [4], яка людині представляється як найближчий безпосередній результат своєї діяльності.

Загалом мотиваційна сфера з погляду її розвиненості оцінюється за такими параметрами: широта, гнучкість, ієрархізованість [4].

Поняття широта мотиваційної сфери передбачає якісне розмаїття мотиваційних чинників, тобто диспозицій (внутрішніх мотивів), потреб та цілей. Що більше мотиваційних чинників – то більше розвинена мотиваційна сфера. Гнучкість мотиваційної сфери полягає у здатності задовольнити мотиваційне спонукання вищого рівня великою кількістю мотиваційних спонукателів нижчого рівня.

Іншими словами, гнучкіша мотиваційна сфера у тієї людини, яка для задоволення одного і того ж мотиву може використовувати різноманітніші засоби залежно від обставин. Ієрархізованість мотивів виражається в наступному: у житті людини одні мотиви та цілі сильніші і виникають частіше, інші ж слабші та актуалізуються рідше. Чим більше відмінностей у силі та частоті актуалізації мотиваційних утворень певного рівня, тим вища ієрархізованість мотиваційної сфери.

1.3. Фактори, що впливають на мотив до навчання

Перш ніж говорити про мотиваційну сферу студентів, варто зазначити, що мотиваційна поведінка в цілому виступає як одна з яскравих характеристик особистості. Це пояснюється тим, що в процесі становлення характеру багато провідних мотивів поведінки з часом стають настільки характерними для людини, що перетворюються на риси її особистості. До них відносять: мотивацію досягнення, чи мотивацію уникнення невдачі, мотив влади, мотив надання допомоги іншим (альтруїзм), агресивні мотиви поведінки, та інших. [4].

Наприклад, яскраво виражена мотивація досягнення стаючи «другою натурою» людини, перетворюється на таку межу характеру, як

цілеспрямованість. Вона спонукає людину прагнути високих цілей, наполегливо і цілеспрямовано їх домагатися, долаючи себе, виходячи із зони комфорту, заради підкорення нових вершин. Як правило, такі люди долають свій страх перед труднощами і готові робити рішучі кроки для виконання поставленого собі завдання, навіть якщо деякий час доведеться зазнавати певних незручностей.

Генрі Мюррей так визначав потребу досягнення: «Досягати чогось важкого. Опанувати, маніпулювати чи організовувати фізичні об'єкти, людей чи ідеї. Робити це якнайшвидше і/або краще. Подолати перешкоди та досягати високих стандартів. Перевершувати себе (у своїх досягненнях). Змагатися з іншими та перевершувати їх. Піднімати свою самоповагу завдяки успішній вправі свого таланту (здібностей)» [15].

Саме так, на наш погляд, організовують себе і свою діяльність студенти, які мігрували, для більш успішної адаптації, соціалізації, самоствердження в незнайомому соціальному (культурному) середовищі.

Висновки до першого розділу

Психологи стверджують, що будь-яка форма поведінки може бути пояснена двома видами причин: внутрішніми та зовнішніми. У разі, коли йдеться про внутрішні причини, «як вихідний і кінцевий пункт пояснення виступають психологічні властивості суб'єкта поведінки» [4], тоді говорять про мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси тощо – всі ці психологічні, «внутрішні» фактори називають особистісними диспозиціями. У другому випадку причина криється у зовнішніх умовах та обставинах діяльності людини – тоді йдеться про стимули, що виходять із ситуації.

Таким чином, на даний момент у психології виділяють два види мотивації:

- внутрішня мотивація (диспозиційна);
- Зовнішня мотивація (ситуаційна).

Між цими видами мотивації існує тісний взаємозв'язок: під впливом конкретної ситуації можуть активізуватися певні диспозиції і навпаки - при активізації певних диспозицій (потреб, мотивів) відбувається зміна сприйняття ситуації. У такому разі під впливом актуальних інтересів та потреб, увага людини стає вибірковою, ситуація оцінюється упереджено. Тому в сучасній психології миттєва поведінка людини розглядається не як реакція на зовнішній чи внутрішній стимул, а як результат безперервної взаємодії її диспозиції із ситуацією. З цієї точки зору мотивація є циклічним процесом безперервної взаємодії і перетворення, де суб'єкт дії і ситуація взаємно впливають один на одного, а результат є реально спостерігається поведінка [4].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ

2.1. Методики проведення дослідження учбової мотивації у студентів

Метою нашого дослідження є вивчення мотиваційних особливостей студентів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати низку завдань:

- 1) вивчити особливості мотивації навчальної діяльності студентів у науковій літературі;
- 2) провести порівняльний аналіз рівнів мотивації до навчальної діяльності у студентів-мігрантів (з інших держав), студентів, які мігрували з інших міст України, та студентів, які не змінювали місце проживання;
- 3) розробити рекомендації підвищення рівня мотивації досягнення у студентів.

Ми припускаємо, що зміна соціокультурного середовища впливає на мотиваційну сферу студента, зокрема на рівень мотивації досягнення: чим різкіша зміна середовища відбулася, тим вищий рівень мотивації до успіху у студента. Виходячи з цього припущення, була висунута гіпотеза про те, що іноземні студенти мають більш високий рівень мотивації до досягнення цілей, ніж іногородні студенти, а іногородні – вищим, ніж студенти, які не змінювали місце проживання.

Об'єкт дослідження: особливості мотивації навчальної діяльності студентів.

Предмет дослідження: мотивація досягнення студентів-мігрантів та студентів, які не змінювали місце проживання.

На виконання поставлених завдань було обрано такі методи дослідження:

- теоретичний аналіз з досліджуваної проблеми;

- тестування піддослідних з допомогою опитувальника Т. Елерса вивчення мотивації досягнення успіху.

Унікальність дослідження у тому, що, попри описані у науковій літературі окремі дослідження мотиваційної сфери студентів (Цветкова Р. І. [11], Ларіна Є. А. [3]), дослідження феномена мотивації досягнення (Шкуратова А. П.). [12], Зобніна Л. Я. [1]), а також дослідження мотивації мігрантів (Нікітенко А. В. [8]), порівняльний аналіз рівня мотивації досягнення у студентів-мігрантів та студентів-немігрантів раніше проведено не був.

Опис вибірки. Дослідження рівня мотивації досягнення проводилося серед трьох категорій студентів:

- студентів-мігрантів, які проходять навчання не в рідній країні – 35 осіб;
- студентів-внутрішніх мігрантів (які проходять навчання у своїй державі, але покинули рідне місто) – 40 осіб;
- місцевих студентів (студентів, які проходять навчання у рідному місті, тобто не змінювали соціокультурне середовище) – 37 осіб.

Опис методики

Використана у дослідженні методика Т. Елерса (Додаток 1) передбачає оцінку особистості за шкалою «мотивація досягнення». Тест складається з 41 твердження, з якими випробуваний повинен погодитися чи погодитися, кожну відповідь передбачається нарахування балів. Чим більша сума балів, набрана випробуваним, тим вища мотивація до успіху.

Бальна оцінка результатів тесту (норми тесту Т. Елерса):

- від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху;
- від 11 до 16 – середній рівень мотивації;
- від 17 до 20 – помірковано високий рівень мотивації досягнення;
- від 21 і більше балів – занадто високий рівень мотивації до успіху.

2.2. Результати проведення методик на мотивацію до навчання у студентів

Було проведено статистичний аналіз результатів дослідження за двома напрямками: 1) для кожної окремої групи студентів (іноземці, іногородні, місцеві) було виявлено кількість піддослідних, відповідних описаним Т. Елерсом категоріям: з низьким рівнем мотивації досягнення, середнім, високим та дуже високим рівнем. Результати представлені у таблиці 2.1:

Таблиця 2.1. Кількість піддослідних, відповідних категоріям Т. Елерса

	Іноземні студенти	Іногородні студенти	Місцеві студенти
Низький рівень мотивації	0	2	2
Середній рівень мотивації	10	11	12
Високий рівень мотивації	17	19	19
Дуже високий рівень мотивації	8	8	4

Ми можемо зробити висновок про те, що середній рівень мотивації досягнення у студентів, які змінили соціокультурне середовище, вищий, ніж у студентів, які не змінювали місце проживання. Загалом серед іноземних студентів менше показників низького рівня мотивації до успіху (0% порівняно з 5% та 5,4%) та більше показників надто високого рівня мотивації (22,8% порівняно з 20% та 10,8%). Таким чином, гіпотеза дослідження підтвердилася.

Висновки до другого розділу

Важливість мотиваційної складової у досягненні успіхів була підтверджена багатьма дослідженнями. Оскільки провідним видом діяльності для студентів є навчальна, досягнення успіху на даному етапі життя здебільшого ототожнюється з ефективним навчанням та високою академічною успішністю. У зв'язку з цим сучасними психологами було сформульовано низку рекомендацій, спрямованих на підвищення рівня мотивації досягнення у студентів.

Відповідно до цих рекомендацій, необхідно створити такі умови:

- атмосфери довіри між студентом та викладачем;
- зацікавленості студентів у дисциплінах, що вивчаються;
- зацікавленості викладача у успіхах студентів;
- авторитетного становища викладача;
- відчуття у студентів поступу вперед, успіху в діяльності;
- індивідуального підходу до студента, що передбачає мотивування на основі вже наявних у студента мотивів;
- заохочення студентів за виконання поставленої мети;
- усвідомлення студентами зв'язку між прикладеними зусиллями та результатами їхньої праці [12].

ВИСНОВКИ

Таким чином у роботі представлено теоретико-методологічний аналіз феномену мотивації, а також емпіричне дослідження рівня мотивації досягнення у студентів.

В результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми було виявлено та описано:

- основні теорії мотивації: теорії античності (Платона, Аристотеля, Геракліта), теорія прийняття рішення, теорія автомата, еволюційна теорія Ч. Дарвіна, теорія інстинктів З. Фрейда, теорія біологічних потреб, теорія вищої нервової діяльності І. П. Павлова, біхевіористська поведінки Дж. Вотсона, мотиваційна концепція Г. Мюррея, концепція мотивації поведінки А. Маслоу, теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини А. Н. Леонтьєва та ін;

- розглянуто поняття спрямованості особистості, мотиву, мотивації, потреби, мети;

- загальні характеристики мотиваційної сфери: широта, гнучкість, ієрархізованість;

- основні види мотивації: зовнішня та внутрішня;
- вплив мотиваційної сфери особистості її характер;
- розглянуто феномен мотивації досягнення;
- виділено особливості мотиваційної сфери студентів: переважання мотивації досягнення, широта та гнучкість мотиваційної сфери загалом.

В емпіричній частині роботи представлені:

- результати дослідження мотиваційних особливостей студентів;
- порівняльний аналіз рівнів мотивації досягнення у трьох груп піддослідних: іноземних студентів, іногородніх студентів та студентів, які не змінювали соціокультурне середовище;

- висновки щодо результатів дослідження;
- рекомендації щодо підвищення рівня мотивації досягнення у студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога: Монографія / Жанна Петрівна Вірна. Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім.. Лесі Українки, 2003. 320с.
2. Галузяк В.М. Мотиваційно-сміслові детермінанти індивідуального стилю педагогічного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / Василь Михайлович Галузяк. К., 1999. 16 с.
3. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості / В. І. Гордієнко // Психологія праці та професійної підготовки особистості: Навч. посіб. / За ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. - Хмельницький : ТУП, 2001. - С. 48-67.
4. Заброцький М. М. Основи вікової психології : навч. посіб. / Михайло Михайлович Заброцький. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. 112 с.
5. Занюк С. С. Мотиваційний тренінг. Формування мотивації навчальної діяльності у студентів та старшокласників / С. С. Занюк // Практична психологія та соціальна робота. - 2002. - № 8. - С. 31-42.
6. Климчук В.О. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності/ В.О. Климчук // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологія – №1 (25). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – С. 222-232.
7. Климчук В.О. Психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.-Автореф. на здоб. наукового ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07—Педагогічна та вікова психологія// В.О. Климчук. – К., 2004. – 20 с.
8. Климчук В.О. Експериментальне дослідження явища мотиваційного зараження/ В.О. Климчук // Соціальна психологія. – 2005. – №3(11). – С.59 71.
9. Климчук В.О. Творча особистість: дослідження ціннісного рівня внутрішньої мотивації навчання/ В.О. Климчук // Психологія. Збірник

наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, Випуск 18, 2002. – С. 236-240.

10. Климчук В.О., Грищук Н.В. Мотивація вчителів та учнів: чи існує зв'язок?/ В.О Климчук, Н.В. Грищук // Обдарована дитина. – 2006. – №1. – С. 23-26.

11. Корень Т.О. Професійний розвиток особистості: категоріальне визначення / Т.О. Корень // Актуальні проблеми психології: Зб. Наукових праць / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України; [Під ред. С.Д.Максименка]. – Т.7: Екологічна психологія. - Вип.17: Психологія освітнього простору. – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Ілон», 2008.-С.86-89.

12. Ліфанова Н.В. Психологія особистості./ Н.В. Ліфанова – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.

13. Музика О.Л. Криза творчої особистості: суб'єктно-ціннісний підхід до типології/ О.Л. Музика // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – С. 63-72.

14. Психологія особистості. Словник-довідник / за редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001.

15. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології./ В.В. Рибалка – К.: Ніка-Центр, 2003. – 204 с.

16. Савиченко О. Програма вивчення мотивації досягнення успіху у спортивній діяльності/ О. Савиченко // Творчий потенціал особистості: проблеми розвитку та реалізації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 15 лютого 2005р.). Редактори: О.Б.Терешина, П.Ю.Липський. – Київ, 2005. – 289 с. – С. 277-280.

17. Савиченко О.М. Мотивація досягнення успіху як чинник розвитку обдарованості/ О.М. Савиченко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Соціально-психологічні детермінанти особистісного становлення сучасної молоді» – Київ-Луганськ, 2003. – С. 235- 240. (0,3 др.арк.)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Т. Елерса

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти певний час.
2. Я легко дратуюсь, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Коли два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижчі за середні.
7. По відношенню до себе я строгіший, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, тому що знаю, що в ньому я досяг успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Ретельність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення у праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Засудження стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене слухною людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш жорсткими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це помітно.
19. За виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що маю зробити зараз.
21. Потрібно покладатися лише на себе.
22. У житті мало речей, важливіших за гроші.

23. Завжди, коли мені належить виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. Наприкінці відпустки я радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли я схильний до роботи, я роблю її кращою та кваліфікованішою, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть працювати.
28. Коли я не маю справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якнайкраще.
31. Мої друзі іноді вважають мене лінивим.
32. Мої успіхи певною мірою залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не ладнається, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж інші.
38. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне влади і становища.
41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доказу своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.

РЕЗЮМЕ

Психологи стверджують, що будь-яка форма поведінки може бути пояснена двома видами причин: внутрішніми та зовнішніми. У разі, коли йдеться про внутрішні причини, «як вихідний і кінцевий пункт пояснення виступають психологічні властивості суб'єкта поведінки», тоді говорять про мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси тощо – всі ці психологічні, «внутрішні» фактори називають особистісними диспозиціями. У другому випадку причина криється у зовнішніх умовах та обставинах діяльності людини – тоді йдеться про стимули, що виходять із ситуації.

Таким чином, на даний момент у психології виділяють два види мотивації:

- внутрішня мотивація (диспозиційна);
- Зовнішня мотивація (ситуаційна).

Між цими видами мотивації існує тісний взаємозв'язок: під впливом конкретної ситуації можуть активізуватися певні диспозиції і навпаки - при активізації певних диспозицій (потреб, мотивів) відбувається зміна сприйняття ситуації. У такому разі під впливом актуальних інтересів та потреб, увага людини стає вибірковою, ситуація оцінюється упереджено. Тому в сучасній психології миттєва поведінка людини розглядається не як реакція на зовнішній чи внутрішній стимул, а як результат безперервної взаємодії її диспозиції із ситуацією.

Таким чином у роботі представлено теоретико-методологічний аналіз феномену мотивації, а також емпіричне дослідження рівня мотивації досягнення у студентів.

Ключові слова: мотивація, навчальна діяльність студентів, мотиваційні особливості

RESUME

Psychologists claim that any form of behavior can be explained by two types of reasons: internal and external. In the case when we are talking about internal reasons, "the psychological properties of the subject of behavior act as the starting and final point of explanation", then we talk about motives, needs, goals, intentions, desires, interests, etc. - all these are psychological, "internal » factors are called personal dispositions. In the second case, the reason lies in the external conditions and circumstances of human activity - then we are talking about incentives that come from the situation.

Thus, at the moment, two types of motivation are distinguished in psychology:

- internal motivation (dispositional);
- External motivation (situational).

There is a close relationship between these types of motivation: under the influence of a specific situation, certain dispositions can be activated, and vice versa - when certain dispositions (needs, motives) are activated, the perception of the situation changes. In this case, under the influence of current interests and needs, a person's attention becomes selective, the situation is evaluated biased. Therefore, in modern psychology, the immediate behavior of a person is not considered as a reaction to an external or internal stimulus, but as a result of continuous interaction of his disposition with the situation.

Thus, the paper presents a theoretical and methodological analysis of the phenomenon of motivation, as well as an empirical study of the level of achievement motivation among students.

Keywords: motivation, educational activity of students, motivational features